

UNITARIUS ÉRTECSÍTŐ

A L A P I T O T T A J Ó Z A N M I K L Ó S

TARTALOM:

PIPAFÜST

MAGYARORSZÁG A VILÁG-
VALLÁSOK KERESZTÜTJÁN

VALAKI ELMENT...

dr. Gálffy Mózes:

KERESZTÉNY — KERESZTYÉN

Ferencz József:

A DUNA-TISZAMENTI EGYHÁZ-
KÖR TANÜGYI STATISZTIKÁ-
JÁNAK TANULSÁGAI

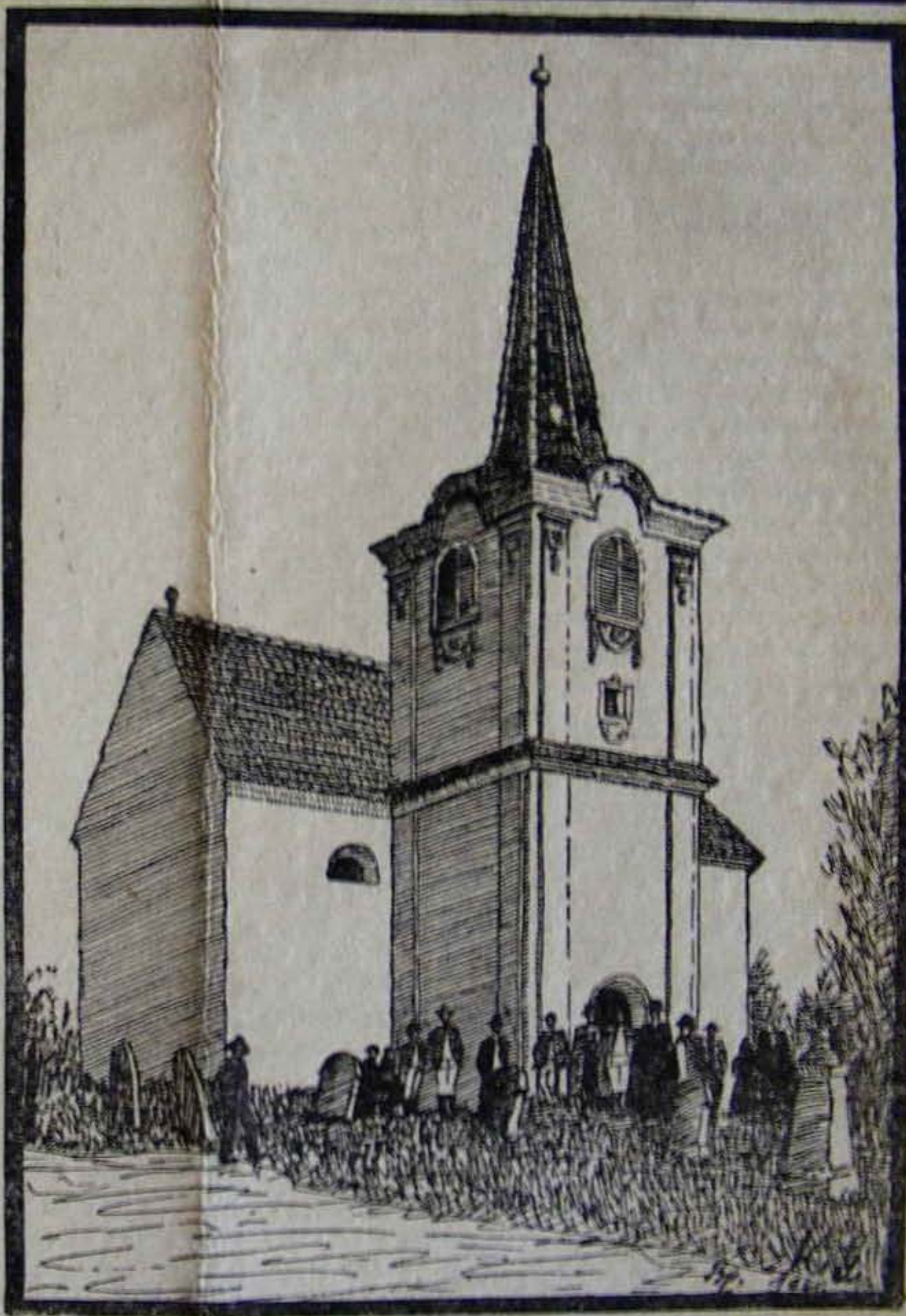
Ujvári László:

BIBLIA OLVASÁSA KÖZBEN

HOGYAN ALAKULT KI AZ UNI-
TÁRIUS ELNEVEZÉS

EGYRŐL — MÁSRÓL

JELENTJÜK A GYÜLEKEZET-
NEK



„És egybegyűjtöm őket minden felől
És beviszem őket az ő földjükre!”

(Ezék. XXXVII. 21.)

EGYRŐL — másról

Alsórákos Nagy-Küküllő megyében Udvarhely megye határához egészen közel fekszik. A falu az Olt partján épült. Ismertebb szomszédja Hévíz, ahol gyógyforrások vannak. Alsórákos egy völgyben fekszik erdőkkel övezetten. Falu számára szebb fekvés el sem képzelhető. A hegyről letekintőt meglepi — amint Orbán Balázs írja — a falu szépsége. Az első, ami szemébe tárul négy sugár tornya és gyönyörű régi várkastélya, miknek pompás háttérrel nyújt „a Hegyes (nevű veres domb)”.

Orbán Balázs „A Székelyföld leírása” c. művében így ír a falu és környéke szépségéről: „Olt ezen a lemenő nap búcsúsugaraiban tündöklő falu s a vidék színezetéből kirívó bíborpalástos domb felett feltűnnek az Olt szorosának roppant hegyóriásai, balról a gulaalakú rákosi Tepejnek kopár szirtromzata. Jobbról a zöld zománcos sisak alakú úrmósi Tepejnek meghajlott büszke csúcsa, zöld erdőkben foglalt szeszélyes szírthalmaz, égis meredő sziklakapú, melyen az Olt utat nyitott magának; szép alakzatú havas sor, mely most a napnak sugár özönében feredett. Így néz ki az erdővidéki kicsiny falu.

Az Olt jobb partjának magaslatán épült az az ősi kastély, mely egyike hazánk legszebb, legérdekesebb és legépebb őskastélyainak. Hajdan, mint a rákosi szoros kulcsának igen jelentékeny szerepe lehetett. Ez a kastély is egy darab történelmet képvisel. Erről beszél magas, kerek négy bástyája, a belső épületcsoportot körülvevő „vífolyósója” és a várkastély körüli 10 öl szélességű sánc. A kastély három oldalán lakóházak, a negyediken pedig lőréses folyosó épült. Az épület maga művészi szépségű.

A környéken sok várrom újra csak a multról beszél. Történelem és szépség elégítik ki az arra járókat.

„Ezen leírt szép kastély, mint a délnyugati bástyán lévő karcolt (most alig olvasható) felirat mutatja, Sükösd György, mezsei kapitány,

udvari tanácsos s korának igen tekintélyes embere unitárius vallású volt. A kastélyban lakott végnapjaiban és az általa építtetett templomban temettetett el. Erről ott ma is meglévő sírköve tanuskodik. Atyja hihetőleg az a Sükösd György volt, aki Székely Mózzal együtt esett el Brassónál 1603-ban.

Rákos régi telep, ott hajdan kolostor volt. Helyét meghatározni és a szerzet nevét megállapítani ma már nem lehet. A klostrom állhatott a később épült várkastély helyén is s nem lehetetlen, hogy a kastélyt a reformációkor épen a klostrom köveiből építette Sükösd György. Az ő korában a falut mind unitáriusok lakták, de a református Budai Péter, ki a magtalan, vagy a csaták során kihalt Sükösd családtól szerezhette meg a birtokot, „szép móddal” (dézsmá elengedés) „és üldözéssel annyi prozelitát csinált” — állapítja meg Orbán Balázs — „hogy az 1671-ki népszámitáskor két reformátussal több találtatott s a nagytemplom ezeknek ítéltevé oda, az unitáriusok számára alább egy kisebb templomot építettek közköltsegen.”

Meg kell emlékeznünk a rákosiak szabadság ünnepéről is. Mi is ez a szabadság ünnep? Orbán Balázs adja meg rá a választ: „Örömmel értesültem, hogy a falu minden vallású lakói (kik mind jobbgyok voltak) 1848-ban történt felszabadulásoknak emlék-ünnepet szenteltek szent háromság vasárnapját követő hétfőre, mikor a nép munkaszünetet tart, templomba megy hálalmát nyújtani az égnek s a lelkészek alkalmi egyházi szónokdatait hallgatni. A legszebb pedig az, hogy ez ünnepet maga a nép alkotá, az a nép hálás lelkiületének szíleménye, ők önként határozták el, hogy e hálalünnep örök-időkre maradékról maradékra fenn-tartassék. A nép volt, mely az egyház szolgáit — kik vonakodtak a nap megáldásában részt venni — csaknem erővel szorította rá.”

A nép jobbgyi sorsból való fel-emelkedésével esik egy időbe előha-

ladásának megindulása is. Orbán Balázs 1868-ban megjelent munkájában lelkesedve beszél a mintegy 2000 lelket számláló faluról s úgy látja, hogy rövidesen mezővárossá lesz. A lakosság már akkor is nagyban úzi a mézszégetést s Orbán B. ebben is látja emelkedésének fő tényezőjét. A szabadabb lett nép azonban — bizonyára önhibáján kívül — nem tudta a jeles székelyföldi kutató álmaát valóra váltani. Alsórákos kis falu maradt s a történelmi idők küzdelmeiben az unitárius egyházközség állandóan vesztett létszámából s ma kisebbségben van. A falu lakossága mézszégetéssel és a közeli Brassóban gyári munkával foglalkozik. Brassó ad munkát nem csak az alsórákosiaknak, hanem erdővidék többi falujának is s ez az oka annak, hogy Erdővidéken nem tudott egy nagyobb város kifejlődni.

Az ősi unitárius templom, melyről fennebb emlékeztünk meg, ma is a reformátusoké s az unitáriusok az 1671-ben megállapított minoritás alapján a közköltsegen épített kisebb templomban imádkoznak. Ezt a templomot 1890-ben renoválták s címoldali képünk is a renovált templomot ábrázolja. A templom körül ősi szokás szerint sírok fekszenek bétkés nyugalomban. A sírok között fák és bokrok szolgálnak természetes díszül. Vasárnaponként és a kereszténység nagy ünnepein áhítatos lélekkel száll az ének és az imádság az egek urához s álmaik beeljesedésének várakozásában az egy igaz Isten minden bizodalruk.

K. G.

Székelykeresztúron a régi kollégium épületében serény munka folyik. A második emelet építkezését augusztus végére fejezik be s így az iskolai évben a földszinten a gazdasági iskola, az I. és II. emeleten pedig a gimnázium internátusa nyer elhelyezést.

A címoldal képe az alsórákosi templomot ábrázolja. Kereki Gábor rajzolta.

Egyik kedves jóbarátom és fiatal lelkesztársam, — akivel ugyan sok egyébben azonosak a nézeteink — rendszeren „szíven dőf” azzal a kegyetlen móddal, ahogyan társalgásába ezt a szót beleszővi: pipafüst. Mindaz, ami éréktelen, hiábavaló, eredménytelen és tartalom nélküli való, nála ebben az egy szóban jelentkezik: pipafüst. „Hogy mit gondol rólam az ellenfelem, az nekem — pipafüst”. „Pipafüstöt ér ez az egész civilizáció”. „Nem adnék egy pipafüstöt az éleükért”. Ilyeneket mond, így alkalmazza a „semmi” fogalma helyett ezt a szép hangzású szót: „pipafüst.”

Pierre Louis-nak, a kissé cinikus és frivol, de igen mélyen és tisztán látó francia írónak és klasszika-filológusnak egyik elbeszélése jut eszembe a megelenedett egyiptomi hercegnőről. Szép formájú mumia-kezelés vásárolt az egyik régiségkereskedőtől, a melléje adott múzeumi okmányok szerint valamelyik régi egyiptomi hercegnőnek a kezét. A kéz aztán az író egyik esti merengése alatt megelenedett, kitelt, sőt a hozzátartozó test is láthatóvá vált — az elbeszélés szerint. Ne vitatkozzunk most azon, hogy mindez lehet-e, vagy sem, hiszen nem ez benne a lényeg, hanem az, hogy az író és a hercegnő beszélgetni kezdtek. A szobáról, ahol a hercegnő annyi ezer esztendő elmúltával ismét életre kelt, az országról, amelyben a szoba s a lakás állt, a világról, amelyben az író élt, az időről, amelyben voltak, de arról is, ami közben elmúlt, szóval a multról és a jelenről. Vitatkoztak, hogy melyik világ, melyik kor volt a szebbik. Az író dicsekedett a nagy haladással, ami a huszadik századé, a hercegnő fintorgatta az orrát s vonakodott leborulni a mi modern világunk nagysága előtt. A szobát, amelyben ültek, nyo-

morúságos lyuknak nevezte s visszavágyta a szellős egyiptomi csarnokokat. Az író életviszonyait a görög rabszolga a naidagogosz-írnok sorsánál is alábbvalónak vélte. Társadalmi elméleteinkről az volt a nézete, hogy azok a barbárok szintjén állanak, csak hogy még azokénál is kúszáltabbak és zavarosak. Bölcsészetünk pedig nyomába sem léphet a „szép, jó és igaz” hajdani arányszabályának. Végül pedig, de nem utolsó sorban, a női divatot is lecsepülte s azt mondta róla, hogy hiányzik belőle minden ízlés.

Érvei erősek lehettek, mert írónk zavarba jött, olyannyira, hogy — francia ember számára menthetetlen udvariatlansággal — Nikotin-istennél keresett menedéket és pipára gyújtott. A hercegnőt meglepte a pipa, az ő korában még nem hódoltak a nikotinnak, elhatározta hát, hogy megizleli. Maga is pipára gyújtott s az első mérgezés leküzdése után, — úgy a második, harmadik napon — elismerőleg jelentette ki: Ez igen, ez már valami, de egyúttal az egyetlen is, amit ötezer év alatt elértetek. Mindabból, amit megváltoztattatok, amiről azt állítjátok, hogy haladás nálatok, ez az egyetlen érték: a pipafüst.”

Pipásoknak való történet, mondaná rá, aki csak felületesen ítél. Francia cinizmus, intézné el az irodalmilag művelt. Szamárság, állapítaná meg róla a technika valamelyik dogmatikus hőse. Mi azonban látunk benne mást is. Olyan, ami figyelemre méltó.

Ha ugyanis kielemezzük az egyiptomi hercegnő érték-tételét az elmúlt századok haladása és a pipafüst fölött, ilyenforma gondolatokat találunk:

A maga korában a hercegnő hozzászókot az áldozati füst-höz. Az áldozati füst az imádkozás egyik külső formája — tiszteletadás az istenség előtt és lelki segédeszköz a hívó számá-

ra. Kéken, vagy aranyszínben gomolyog a füst, fantasztikus árnyalatokra mintázza azt az izzó szénre szór. tömjén, mirrha, vagy más keleti fűszer. A hívó elgondolkozva belémered. S míg a külső mozdulat a Magasságos előtti hódolatát mutatja meg, az illatos és színes füstoszlop, felfelé gomolygásában, magával ragadja a lelket.

Az áldozati füstöt mi már rég elfelejtük. Jól tettük, hiszen olyan vallást akartunk, amely nem külsőségekre, hanem belsőkre épül. Attól félek azonban, hogy igen sokan az áldozati füsttel, a tiszteletnek és hódolatnak, a szentséges légkörnek azt az ízét is elfelejtették, amely nélkül pedig nincsen vallás. Akármilyen racionálisan tekintünk is a vallásra, mégis csak más az, mint a rendszeres gondolkodás, a logika terméke: a világnézet. A legújabb csoportlélektan megállapítása szerint a vallás „érzelmileg színezett spekuláció” a világ és az élet tükrei fölött. Legyen bár csupán csak ennyi, az a fatális „érzelmi színezet” sok unitárius ember vallásából s főként viselkedéséből hiányzik nagyon. Annnyira hiányzik, hogy legtöbbször még világnézete sem válik szentséggé, meggyőződésé emiatt. Konfekciós terméké, szériában gyártott ruhává silányul, melyre az alkalom és a hangulat szeszélye szerint cseberberél az ember. Könnyen szerzi meg, hisz tömegtermék, s könnyen szabadul tőle, mert csak annak van értéke a lélek előtt, amelyért könnyben, vérben, izzadságban, vagy gondolkodásban keményen megfizetünk. Nem olyan lekicsinyelhető tényező tehát ez a bizonyos „érzelmi színezet”.

A hercegnő, mikor a pipafüst új tüneményét megtapasztalhatta, a régi áldozati füst élményét idézte vissza lelkébe, — tévén azonban valami új zammattal: a magamévé levés, az

egészen belülré kerülés egyéni tartalmával. Az áldozati füst ugyanis csak kívül gomolyog. Bármilyen magával ragadó is, mint szín, mozgás és illat, mégis mindvégig kívül marad. A pipafüst azonban egészen belénk kerül, úgy is, mint füst, de úgy is, mint idegeinket felajzó mérreg, s a szálló füstkarikák nemcsak szemünket és szagló szerveinket, hanem egész valónkat hívják és viszik.

Mindez nagyon pipa-fanatikusknak hangzik. Pedig igazán nem az a célja ennek a néhány hasábnyi írásnak, hogy minél több embert rászoktasson a pipafüstre. Igazi pipás ember ilyenre nem vetemedik. Főképpen azért nem, hogy a nikotin-mérgezés Borgiájának ne vádoltassék, mellékesen azonban már csak azért sem, mert minél többen pipáznak, annál kevesebb dohány marad az ő számára — ebben a sorbanállós világban. Szükséges azonban ez az elmélkedés, hogy rámutassunk örök élményekre e muló és szálló anyagon: a pipafüstön át.

Mert az egyiptomi hercegnő történetéből tisztán látszik mennyire áldozati füst, de megtoldva a modern kor *egyéni ízével és élményével*, a pipából párázó dohány. S bármennyire óvakodjunk is attól, hogy másokat rácsábítsunk a pipázásra, azt az élményt, mely belőle a hercegnő történetében fakadt, értékesnek kell minősítenünk. Mert, ha hódolat és ösztönzés volt valamikor az áldozati füst a Legmasabb előtt, ha külsőségesből belsővé tette ezt a lelki mozdulatot a hercegnőnél a pipafüst, úgy igazat kell adnunk neki, mikor azt mondja, hogy az eltelt századok változásaiban ez a legértékesebb, az egyéni hódolatnak és vonzódásnak ez a modusza a Magasságos felé.

Az ember és a világ, az egyén és a társadalom, a hívő és az istenség viszonyában ugyanis ez a legnagyobb szó, amit eddig kimondtak. Hogy Jézus Krisztus mondotta ki és

hogy a keresztény erkölcsnek épügy, mint a jézusi társadalmi tanításoknak ez a kulcsszava, ne tévesszen meg senkit. Olyan világot élünk, hogy így kell mentegelnünk ez elvet a percmberkéek felé: amiért Jézus mondotta, azért még lehet igaz. Vagy, még inkább: amiért Jézus mondotta, azért még lehet ezt komolyan venni. Hiszen mindennapos jelenség, hogy Jézust prédikáljuk s a gyűlölet istenének parancsát teljesítjük. Minden cselekedetünkkel rácsafolunk az evangéliumra, közben azonban a kereszténység álarcá alá bujunk, hátha elhiszi még rólunk a félrevezettség enyhítő körülményét valaki.

Hegel óta hisszük, hogy kell vak ellentéteknek lenniök, hogy a látóbb kor szinthezáltni tudja az emberiséget. Egyébként szétbogarzó porszemmé válnék az ember, amelyet semmi a világon összegyurmálni nem tud. Akik gyűlölik egymást, még bele is szerethetnek egymásba, de akik menthetetlenül közönyösek, össze nem kerülnek soha. Talán ezért dobta magát fékezhetetlen indulattal a lázas betegség türelmetlenségében egyik végtelből a másikba az ember. Voltak korok, amelyekben fanatikus hittal hirdették: a közösség minden, az egyén semmi. S persze, mihamar átváltott ismét a történelem az „új” tanításra: először én, másodsor is én, századszor is én s csak ezred-sorban számít a többi. Az önző egyéni kultusz és a dogmatikus tömeg-kultusz csaknem századonként váltogatták egymást s mindenik kiátkozta elődjét, merrev ellenfelét, amelyet maga alá gyürnie sikerült. Ennek a két nagy antithézisnek a kibékítő szinthezise az a jézusi tanítás, amely a megreformált egyénekből akarja felépíteni a tökéletes társadalmat, az Isten országát. Ez a jézusi gondolat nem langymeleg középút, nem a „mindkettőnek igaza van” kialakuvása, hanem harc és teremtő életprogram, mely önfeláldozó és lobogó meggyőződésű bajnokokat kíván. Lényege az,

hogy egyén nélkül nincs társadalom, nincs közösség. Ha megöölöd az egyén teremtő erejét és dogmatikusan vak eszközévé teszed a közösségnek, megöölöd magát a közösséget is, amely élő és rugalmas, képzelettel teljes és kritikából értő egyedeket kíván alkotóelemekül. Az egyénnek magába kell innia először a mindenséget, hogy aztán megtalálja a helyét és részévé tudjon válni a mindenségnek. Ez pedig nem csupán egyszer elvégzett s utána gépiessé vált feladat, hanem állandó és folyamatos lelki tevékenység, amint állandó és folyamatos testi tevékenység az a bizonyos „alkalmazkodás”, mellyel izmaink és érzékszerveink révén életünk minden másodpercében a körülöttünk megnyilvánuló világhoz hozzáidomulunk.

Egyén nélkül nincs társadalom, egyéniség nélkül nincs közösség, az egyéni lélek megigazulása nélkül nincs üdvözülés, sem Isten országa: ez a jézusi tanítás lényege.

Ezt bizonyítja többek között a mai csoport-lélektan állásfoglalása is. Le Bon után még ma is sokan vallják, hogy van „tömeglélek” s hogy a „tömeglélek” valami egészen más, mint az egyének lelke, akik hatása alá kerülnek. Pedig ma már a csoport-lélektannak alapvető tanítása, hogy a tömegben, vagy csoportban résztvevő egyének lelki viselkedésének megértése nélkül lehetetlen megérteni a tömeget, vagy a csoport viselkedését is és hogy nincs „tömeglélek”, vagyis olyan misztikus és a lelkek felett álló valami, melyet az egyének lelki viselkedéséből megérteni és megmagyarázni ne lehetne.

Hasonlóképpen lehetetlen megvalósítani bármiféle közösséget a benne résztvevő egyének lelki élete nélkül. Minden más tanítással szemben tehát, a jézusi tanítás elengedhetetlenek és első fontosságúnak tartja az egyén életét, fejlődését és átalakulását Isten országában nagy közösségének polgárságában.

Ezért fontos minden olyan

mozzanat, amely az egyénnek a világ, az élet, a társadalom és az istenség felé való kitérülését és közeledését szolgálja. Ezért fontos az a mozzanat is, amely az egyiptomi hercegnő pipafüstös történetéből tanúságul szolgálhat nekünk.

S ezért nem szeretem én hallani az én kedves lelkésztestvéremtől és barátomtól, hogy neki ez, vagy az „pipafüst”. Mert, aki jézusi alapon áll, annak semmi sem „pipafüst”, a pipa-

füstnek fosztó, lekicsinylő és megvető értelmében. Minden, ami van, Istentől van, Istenben van, Istenért van s így az emberért. Még a pipafüst is, ha felbodorgó karikái kalapemelést és odaadást jelentenek a gondolkodás felsége előtt.

S különösen nem „pipafüst” semmi, ami ember, vagy emberi élet, vagy emberi akarás. Hiszen ez a lét célja a mi számunkra, hogy éljünk, legyünk valakivé és kapcsolatba kerül-

jünk azokkal, akik és Aki körülöttünk vannak.

Furcsa elmélkedés ez a pipa-füstről, az egyiptomi hercegnőről (pipás hercegnő!) és az egyénnek a Mindenhez való viszonyáról. Furcsa elmélkedés, de hát nem furcsa-e az a világ is, amelyben élünk és azok az idők, amelyek osztályrészünkül jutottak, hogy ilyen pipafüstös elmélkedésekben kell mondani-valónkat elmondanunk!

Sz. I. S.

Magyarország a világvallások keresztútján

Történelmi közhelyszámba korának színvonalához mért — megy a megállapítás, hogy Magyarország az összes népvándorlások során küszöbkőnek számított, amelybe minden nép bele botlott s közben elejtette régészeti hozadékának egy részét, úgyhogy ebből a szempontból hazánk valóságos paradigmája a kelet-nyugati vándorlások archeológiájának.

Ennek kapcsán is, meg általában Magyarország történelmi múltja dolgában, ugyancsak közszólamhá lett az a másik *slogan*, hogy Magyarország híd a kelet és nyugat között, vagy más formában: nyugat bástyája a kelet felé, amely bayardi önfeláldozással védte meg Európa törzsét az Ázsia felől betüremkedő rohamok ellen. A tatárjárás és a török megszállás az iskolapéldái ennek a történelmi axiomának.

Azzal azonban még az újabban olyan nagy teret hódító „szellemtörténelmi iskola” sem igen törődött, vajjon ennek a nagy történelmi jövés-menésnek nem volt-e hazánk múltjában bizonyos eszmetörténelmi — vagy mondjuk szerényebben: némi folklorikus — következménye? Hiszen az évezredek során erre járt és jórészben hosszabb-rövidebb ideig meg is telepedett népek nem lelketlen állatcsordák voltak, hanem — a maguk

magas kultúrájú tömegek, amelyek magukkal hozták az evilágról és a túlvilágról vallott nézeteiket is, sőt annak ritusbeli, tárgyi emlékeit is. Sőt az sincs teljesen kizárva, hogy emberanyagukból is rekedtek itt szórványok, amelyek aztán enikailag ugyan beleolvadtak az utánuk tóduló újabb és újabb népi rétegekbe, de nyelvi és eszmei emlékeiket még bámulatosan sokáig tovább őrizték meg a közös újabb kultúrális *koiné* felszíne alatt. Erre nézve csupán egy, de igen beszédes példát kívánnék felhozni.

Krisztus előtt úgy vagy 300 körül hatalmas kelta birodalom terjengett itt nálunk, főként a Dunántúlon. Egyik törzsüknek, az eraviszkuszoknak, itt volt a székhelye Budán. Maga a nép természetesen már rég leünt a multnak homályában, de az általuk adott városnevek — némi átalakításokkal — mindmáig itt élnek közöttünk. *Arabona* volt Győr neve, amely a német Raab-névben máig is megőrizte kelta eredetét. *Scarbantia* volt Sopron neve, amely jogfolytonosan a kelta szó továbbalakulásából származott át reánk. *Sabaria* volt Szombathely kelta neve, amely a *Sabbat*-tal való összetévesztésből kapta mai nevét. Budától északra volt *Acin-*

cum kelta város, amely — átrómaiassítva — máig is megtartotta eredeti nevét. De még ennél is többet mond, hogy az *eubagio* kelta rendi-fogalom, miután nemcsak maga a nép, de maga a fogalom mögött rejlő szociológiai kategória is rég kipusztult (a keltáknál kisebbfajta udvari tisztviselők neve volt ez a szó), nálunk eleven friss életben maradt s mint „jobbágy” egészen 1848-ig virulens szerepet játszott a magyar társadalomban.

Nemzetek lesznek, nemzetek vesznek, de kultúrájuk messzi túléli őket. A fáraók Egyiptomja már rég a Szahara pora alatt álmodik, sőt nyelvüket, a kopt (egopt) nyelvet is félrenyomta az arab, úgyhogy már csak az egyházi liturgikus könyvek látzatéletét éli, — vallási emlékei mégis csudálatos erővel fenn-tartották magukat az évezredek alatt. Remetéinek utódai máig is élnek bizonyos keresztény szerzetekben, filozófiája átmentette magát az alexandriai új platonikus iskolában, s világ-szemlélete még formálisan is fenntartotta magát a túlvilági reménységnek köz-európai szimbólumában, az egyiptomi *anch*-ból lett *ancora-Anker*-horgonyban.

Amikor a *survival*-eknek ilyen hallatlanul szívós életét látjuk, önmagától kínálkozik e feltevés,

hogyan a Magyarország mai földjén valamikor is létezett vallások emlékei is többé-kevésbé virulens állapotban fennmaradtak, vagy legalább a népi tudat felszíne alatt tovább folytatják álméletüket. S aki némi figyelemmel vizsgálgatja ebben a tekintetben úgy folklóre-emlékeinket, mint a történelmi dokumentumokat, egészen hihetetlenül gazdag anyagra bukkan: olyan anyagra, amely hasonló bőségben sehol másutt egész kontinensünkön nem buggyan fel. Népi szokásaink, régészeti anyagunk, történelmi emlékeink valami egészen páratlan teljességgel tárják elénk a vallások és vallásos hiedelmek tömegét. A következőkben csupán mutatónak kívánnék ebből a kincsből néhány jellegzetes sorozatot felvezetni.

Animizmus: tavaszi termékenység-ritusok, télkihányás, tűzszertartások, napéjgyen-ünnepok s az animizmussal egybefüggő exogámia, színes tojáslelet.

Démonomágia: Luca-széke, farsangi szokások, zsugorított temekézések,

Samanizmus: regölés, „agyafurt” koponyák a sírleletekben,

Totemkultusz: a bronzkorból kacsatotemek, a jazyg-leletekben vadkankultusz, az avar-leletekben állatviadalok, a magyar történelmi folklóre-ból: Emese (emse) álma, turul (toghrul-) legendák, Tonuzoba (apavadkan) neve.

A védák kultúrköréből: fehérlő-áldozat, magyar földön lelt középázsiai Ardoksó (Földanya-) érmek, az életfa szerepe a honfoglalás kori és a székely diszitményekben,

Buddhizmus: sramana-felszerelések a népvándorlási leletekben (patra-tál, áldozó-kürt, szűrőkanál, rituális toalet-szerelések), Janus mágus és a pytho-nissa (Razsdi) története 1061-ből,

Tantrizmus: lófejes szvasz ikák (horogkereszték) a népvándorlási leletekben,

Manicheizmus (bogumilizmus): Nagy Lajos király bal-

káni hadjáratai, az erdélyi hegyek tetején lelt bogumil-felírtos kövek,

Római vallás: istenszobrok, temetkezési leletek, feliratok,

Római kori szinkretisztikus vallások: mithraeumok (Aquincum), későegyiptomi vallási leletek (szombathelyi „gúnyfeszület”, hellenisztikus egyiptizáló áldozati edények), thrák istenségek (Jupiter Dolichenus, lovasistenségek),

Ósgermán hit: állatornamentumos szíjvégek.

Ósszláv hit: boszorkányhit, Csörszárók, csoroszlya, káromkodások, ördög.

Zsidó vallás: római kori zsidó kövek, a honfoglaló kazár-örzs, Árpádok pénzverői, feketetenger-melléki (eskenázi-euxinusi) zsidóság, balkáni menekült szpaniol-zsidóság, szombatosok,

Iszlám: böszörmények (műzülmének), iszmaeliták (siita-perzsa vallású bolgárok, „szerecsen”-szaracén pénzverő grófok), szunnita oszmánli emlékek (fürdők, mináreték), fejfa.

Új-kaldeus pseudo-vallás: Lehel kürtje,

Kereszténység: görög-keleti (bizánci Konstantinos Monomachos-korona, veszprémvölgyi apácák oklevele, Árpádok bizánci kapcsolatai, moreai Árpádok), görög-egyesült ritus; római katolikus (olasz és francia irányzat), jakobita katolikus (népvándorlási kori diszitmény), örmény-katolikusok; protestantizmus (lutheri, kálvini irányzat, Stöckel Lénárt, Wittenberga, helvétek, hollandusok szerepe, Bocskai, Bethlen Gábor); unitarizmus (lelkiismereti és vallásszabadság).

Középkori miszticizmus: „pokljárások” (Tar Lőrinc).

Szekták: husziták, kelyhesek, Drabik, alföldi szekták.

Az olvasó számára, aki összehasonlító vallástörténettel részletesebben nem foglalkozott, az itt futólag felsorakoztatott fogalmak és emlékesoportok valószínűleg nem mondanak sokat, hiszen igen nagy tömegű és a legkülönbözőbb tudományzako-

kat (folklóre, etnográfia, régészet, történelem, kultúrhistoria, lélektan, orvostan, orientalisztika s természetesen vallástörténelem) felölelő művelődési körökből származnak ezek a fogalmak. Itt most csakis hozzávetőleges képét akartuk adni annak az, egész Európában egyedül álló, vallástörténelmi kincsnek, amely Magyarország multjában és népi életében kínálkozik. Hitel állítom, hogy a világon még egy olyan földdarab, amely annyira alkalmas lenne az összehasonlító vallástörténelmi kutatásokra, mint a magyar föld, ahol a világvallásoknak valóságos országútja vonul végig. Eurázsia, sőt Afrika transzcendentális világa adott itt egymásnak találkozót az elmúlt évezredekben és pedig olyan konkrét példatárral, amire sehol másutt nincs eset. Talán ez a tény okozta a magyar nép nyugodalmas toleranciáját is vallási kérdésekben, valamint azt a történelmi igazságot is, hogy egész Európában nálunk proklamálják első ízben a hit, a lelkiismeret és a vallás szabadságát. Ezt a fajtabeli magyar östulajdonságot csakis idegen eredetű messzianizmusok zavarhatták meg ideig-óráig.

S amiért éppen egy unitárius folyóiratban vetem fel az egész kérdést, annak oka abban rejlik, hogy nézelem szerint éppen a magyar unitarizmus lenne arra hivatva, hogy az összehasonlító vallástörténelmi kutatások számára alkalmas intézményt hívjon életre és istápolja azt erkölcsi támogatásával mindaddig, amíg ez az intézmény annyira megerősödhetik kutatási anyagban, eredményekben, tudományos személyzetben, könyvtárban, publikációkban, hogy aztán joggal követelhesse meg a maga számára azt a helyet, amelyet immár az egész világ tudományos életében több mint száz éve elfoglal: az egyemet.

Unitáriusok számára nem kell különösebben kihangsúlyoznom, hogy ma Magyarországon miért éppen Dávid Ferenc vallása

nyújtja a legalkalmasabb lelki klimát egy ilyen független, tárgyilagos, tisztán tudományos és minden valláshatalmi célzatot eleve kizáró kutatási terület megnyitására.

Az az érzésem, hogy a ma-

gyar unitarizmus egy ilyen intézmény megalapozásával maradandó emléket állítana a magyar tudományosság területén is a maga szabadelvű, független, haladó világszemléletének.

Dr. S. G.

Keresztény — keresztyén

A megszokás és a származás kérdése áll egymással szemben e két alak egymásmellé állításakor. Keresztényeknek nevezzük magunkat ma, bár őseink és vallásalapítónk is keresztyénnek mondta magát.

Sokat tárgyalták már ezt a kérdést nyelvészeti folyóiratokban és megállapították, nyelvtörténeti adatok alapján, hogy etymológiailag a keresztény alak a helyes, mert latin nyelven a Krisztus követőit christiānus-oknak nevezték. Ebből a latin alakból pedig a magyar hangtani törvények szerint a keresztyén nem a keresztény szót lehet levezetni. Mint ahogy a latin Sebastianus-ból Sebestyén lett a magyarban és nem Sebestény, ugyanúgy fejlődött a christianusból keresztyén és nem keresztény. A keresztény alak későbbi fejlődés a kereszt szóból. Ebből képezte azután a nyelv tovább a keresztelő, keresztelés és kereszttség névszókat.

E megállapítás igazolására fölösleges volna nyelvtörténeti adatokat felsorolnom, mert az csak az előbbieket megisméltésében merülne ki. Unitárius szempontból azonban nem teljesen érdektelen a Dávid Ferencz Predicacioi-ból egy-két példát idéznem. Az 1569-ben Gyulafehérvárt (Alba Juliae) kiadott első rész 22-ik lapjáról „...azer ne(m) mingyar keresztyen a ki az Istent eg(y)nek mong(y)a ... mert az a keresztienek iduossegecneq fundamentoma...”, vagy a 24-ik lapról: „Te neked keresztyen egyenes utad vagyon...”

Dávid Ferenc is keresztyént, illetőleg keresztient ír. Ezek szerint ha betűhíven követni akarnók nekünk is ezt a formát kellene használnunk.

Itt lép fel a származással szemben a megszokás. Évszázadok óta a

keresztények nagy többsége velünk együtt kereszténynek nevezi magát és ez már annyira átment a köztudatba, hogy csaknem lehetetlen kiküszöbölni. Hivatkozhatnánk Pázmányra is, aki prédikációiban a keresztény alakot is használja: „Valamikor az evangeliomot olvasták, fen' állva

kellett udvarlani a keresztényeknek” (NyTSZ. II. k. 235). Ugyanott olvashatjuk, hogy: „A Krisztus keresztitől keresztény-nevet viselünk”.

A keresztény alak meghonosodásához hozzájárulhatott az a tény is, hogy a multban csak azokat tartották keresztényeknek, akik ezt a jelt használták. S bár mi unitáriusok e jelt nem használjuk, mi is keresztelünk. Tehát öntudatlanul is benne van életünkben a kereszt szimbóluma.

Kérdezhetné ezután bárki — és joggal — unitárius testvéreink közül, melyik alakot használjuk ezután. Használjuk bármelyiket, csak legyünk igaz hívei Krisztusnak. Legyünk jó keresztények és igaz felebarátai keresztyén testvéreinknek.

Dr. Gálffy Mózes.

Valaki elment...

„Valaki elment, nem is köszönt...” Nagy Emma mély érzéseket felsíró sorai jutnak eszembe. Manapság sokan mennek el így. Nem a nagyemmai értelemben, hanem örökre. Harctéren, itthon, határokon túl — és határokon túlra, a földi határokon túli világba. Elmennek hirtelen és váratlanul. Nem is köszönnek s mi sem köszönhetjük őket. Háború van és a háború kíméletlen, nem hagy időt búcsúzkodásra. Nem tehetünk mást, ha szemtől szembe el nem mondhattuk nekik, utánok küldjük a búcsúszavakat. Így a nagy nyilvánosság előtt azonban mást kell mondanunk, mint amit négy szemközti mondtunk volna nekik: azért hát ne is legyenek e búcsúszavak a mienk. A szavakat válogassuk mástól, a mienk csak az érzés legyen és gondolat, amely e másoktól vett búcsúszavakat kiválogatta.

Szóljon helyettünk legelőször Lin Yutang, a kínai bölcs mosolygó, Konfucse tanítványa, akinek józan gondolatai annyira hasonlóak a mienkhez. Azt

írja: „A gyász rendszerint: társadalmi kötelesség, néha azonban lázadás is az istenek akarata ellen”. Mit tagadjuk, ezzel kezdődik nálunk is a gyász-hír kegyetlen csapása utáni első ébredés. S ha azt mondja erre valaki, hogy nem keresztényi gondolat ez a lázadás, hadd idézzük a tanítványok feltámadás termő hitét, akik így kiáltottak fel Jézus halála hírére: „Lehetetlen volt néki a haláltól fogva tartatnia!” Igaz, hogy ez a lázadás nem Isten ellen, hanem Isten lábaihoz sorakoztatja fel a keresztény lelkeket, hogy meghajtott fejjel elmondhassa velök: „Az Ur adta, az Ur vette el, legyen áldott az Ő szent akarata”. S föloldja magának a halálnak is rémségeit a páli vigasztalásban: „Ha élünk, az Urnak élünk, ha meghalunk, az Urnak halunk meg. Azért akár éljünk, akár haljunk, az Uréi vagyunk!”

A halálban nem is a halál fáj, hanem az élet, amely így végződött. Kossuth írja: „A halál a születés által reánk mért oly bér, melyet az élet adomá-

nyáért le kell fizetnünk". Az a kérdés azonban, méltó-e az áru az árhoz, melyet fizetünk érte. Olyan volt-e az életünk, hogy érdemes kifizetni a halálért érte?! Mert hiszen régi igazság, hogy „nem maga az élet becses, hanem (Plátó szerint): az igazságos élet”. Mások szerint a boldog élet, ismét mások azt mondanák: az értékes élet. Maradjunk azonban Plátó mellett (bár a világ is mellette maradt volna!) s mondjuk, hogy az igazságos élet az igazi becs. Ez is azonban kétféle igazságot rejt magában: azt, hogy én legyek igazságos és azt is, hogy mások legyenek igazságosak — velem. Milyen egyszerű és mély igazság, mégis milyen későn vesszük észre. Csak a halál nyitja fel szemünket, olyanoknak a halála, akiket szerettünk, vagy olyanoké, akik nem érdemelték meg a halált, vagy nem így és nem ekkor. „Olykor, amíg él, észre se vesszük egy-egy embert és a legkevésbé sem érdeklődünk utána. Egyszerre azonban, ha halljuk, hogy haldoklik, vagy épen meg is halt, sajnálkozunk rajta és beszélünk róla”. Gorkij írja ezt „A tévedés”-ben s csak most értjük igazán, mikor sokszor névtelen és érdektelen emberek halála megdöbönt és szellemi lázadásra szít.

Mégis, itt is és most is van vigasztalás. Rut volt az az élet, mely valakire ilyen halált mért? Igaz, de „ki bírná a halál gondolatát elviselni, ha az élet öröme volna” (Schopenhauer). Aztán meg, bármilyen legyen is a halálunk: „A halál törvény, nem büntetés” — mondja Seneca. Hozzá kell szoknunk hát a halál gondolatához, hiszen „az élet közepette is halál vesz körül”. Azért hát légy bölcs, vagy légy hívó s akkor a halál nem vigasztalan számodra: „A halál megindító képe nem rémség a bölcsnek s nem jelent véget a kegyesnek; amazzal visszanyomja az életre s megtanítja cselekedni, ezt pedig szomorúságával szemben megerősíti jövőendő üdvébe vetett reménység-

gében. Imigyen mindkettőjük számára életté válik a halál”. (Goethe.)

Ami pedig az élet igazságtalanságát illeti a halál kimérésében, álljon itt gróf Apponyi Albert tanuságétele erről: „Az

élőt körülveszi a kontroverziák köde: gyenge mécsvilágként pislog benne a múltó élmény. De a halál zord szellője szétfujja a ködöt, eloltja az apró lámpát és fölkel a történelem napja”.

Sz. I. S.

A duna-tiszamenti egyházköri tanügyi statisztikájának tanulságai

A vonatkozlekedési nehézségek megakadályozták abban, hogy e gondolatokat a köri ülésen elmondjam; így e sorok útján bocsátom azokat az egyházköri érdeklődő közvéleménye elé.

Az 1943/44. iskolai évben a beérkezett jelentések adatai szerint összesen 744 tanulót részesítettünk unitárius vallásitanításban. A magántanulókkal és néhány még a kimutatásból bizonyosan kimaradtakkal együtt e számot 780—800-ra becsülhetjük. A 744 tanuló közül fiú: 438, leány: 306; népis-kolás 396, közép- és középfokú iskolás: 279, iparos és kereskedő tanonc: 69.

Legtöbb tanulónk: 360, az összesnek mintegy 48%-a Budapesten tanul, ha ideszámítjuk a pestkörnyéki 58 tanulót, az összes növendékek kb. 62%-a tanul Budapesten és közvetlen környékén. E szám önmagában is mutatja azt a feladatot, mely a budapesti egyházközségre, de az egyetemes unitáriusságra is majd hárul: a budai templom mellé unitárius népis-kolat és középiskolat is kell létesíteni. Tudom, hogy e terv Szent-Íványi Sándor budapesti lelkészben már régebben megfogant, a statisztikai adatok igazsága e terv életrevalóságát és elsőrendű fontosságát igazolja.

Másik megállapításunk az, hogy az egyházköri területén kb. 250 unitárius tanuló él szórványban, tehát olyan helységben, ahol nincsen unitárius lelkész. Több helyen elismerésreméltó buzgalommal világiak tanítanak. Megérdemlik, hogy egyházas köszönetünk elis-

meréseken neviüket ideiktassuk: Győr: dr. Josipovichné, Németh Irma tanárnő, Nagykanizsa: Nagyné, Szén Erzsébet tanárnő, Miskolc: vitéz Szepesváraljayné, Gottárd Margit tanárnő, Gyula: József Dezső tanár, Kecskemét: P. Buzogány Lajos p. ü. szv. tanácsos; Pécs: Abrudbányai Ödön gyógyszerész, Kaposvár: dr. vitéz Horváth József p. ü. tanácsos, Orosháza: Kálnoki Kis Dániel állami tanító. E nagy szám egy részét a budai unitárius népiskola és középiskola internátusában, legalább egy-két éven keresztül öntudatos unitárius levegőben tudnánk nevelni.

A beküldött adatok szerint 53 megállapítás szerint kb. 70 unitárius tanonc él Budapesten és környékén, mintegy 75%-uk erdélyi szülők gyermekei, akik idegen tanoncotthonokban, mestereiknél, néha ágyrajárók tömegszállásán laknak. A budapesti unitárius tanoncotthon legsürgősebb létesítése elengedhetetlen egyházi követelmény.

A felismert hiányokat pótolni, a szükségletet kielégíteni a helyes egyházköri politika feladata. Ha e munkát idejében elvégezzük, s ennek érdekében a lépéseket már régebben megtettük volna, ma nem kellene a beismerés mellett megállani, hogy unitárius szellemű nevelésünk intézmények létesítése nélkül csak félmunka végzését jelentheti.

A mi egy igaz Istenünk engedje meg, hogy a háború elmúltával e tervezgetések mielőbb megvalósulhassanak. Ferencz József.

Unitáriusoknak

nevezik ma azokat, akik a Dávid Ferenc által alapított egyistenhívő egyház tagjai. Hogy ez az elnevezés mikor keletkezett, azt egészen pontosan megállapítani nem tudjuk. Azt sem tudjuk pontosan, hogy a Dávid Ferenc nézeteit valló egyházközségeknek az orthodoxoktól való elszakadása mikor és hogyan ment végbe. Az ilyen egyházközségek lelkészei magukat egyideig „az evangéliumi hivatás lelkészeinek” nevezték. Ebből az is látszik, hogy egy lelkesült kor lelkesült emberei voltak s így érthető meg az is, hogy ők tudták vállalni a megpróbáltatásokat, követve szellemi vezérüket, a fogságot szenvedett és martirhalált halt Dávid Ferencet. Az 1576-i törvényekben úgy szerepelnek, mint „akik a Dávid Ferenc vallását követik”. Nem lévén még kiforrva a forma s talán nem is tekintették ezt lényegnek, de semmiképen sem fontosabbnak, mint a szellemi tartalmat, talán nem is gondoltak arra, hogy nevet válasszanak s ha már épen ők, vagy a törvényalkotók szükségesnek tartották a másoktól való megkülönböztető nevet, méltán kínálkozott erre a hősi lelkületű püspök követőinek nevezni a rohamosan szaporodó hitvalló táborát. Még az 1577-iki tordai országgyűlés is csak úgy emlékezik meg róluk, mint „a másik vallás”. Lehet, hogy a hitviták során s így főként a Dávid Ferenc és Méliusz Juhász Péter között lefolytakon, használták az unitárius nevet, hiszen ez a kor hol magyarul, hol latinul beszélt igen gyakran egyazon mondatban is keverve a két nyelvet. Erről azonban okmányyszerű bizonyítékunk nincsen. 1600-ból maradt fenn az első írásos bizonyíték arról, hogy használták őseink az unitárius elnevezést, a szavat a latin unus szóból képezve. Hivatalosan azonban csak 1638-ban nevezik e névvel egyházunkat. Egy kálvinista történész a

XVIII. század közepén azzal a feltevessel él, hogy ez a név az 1568-ban a négy erdélyi vallás között tervezett unió szóból ered. Ezt a feltevést igen sokszor tartották helyesnek, ma már azonban nem fogadhatjuk el. Az unitárius név kétségtelenül az Isten egységébe (unitas) vetett hibából ered, mint ahogy ered a szentháromság (trinitas) elnevezés is a három személyű istenfogalomból. Igaz ugyan, hogy a calvinista polemikus kortársak az akkori unitáriusokat nevezték trinitáriusok-

nak, értve ezen, hogy három külön istenben hisznek.

Ma már nem használjuk a régi elnevezéseket. Az unitáriusokon kívül igen sokan vannak, akik még azt sem tudják, hogy az unitárius vallást Dávid Ferenc — Jézus tanításait a maguk tiszta formájában ismerve — megalapította. Sőt igen sokan csodálkozva állanak meg, ha egy erdélyi emberről megtudják, hogy unitárius, hiszen ők még nem találkoztak ezzel a vallással. Ugy látszik, hogy keresztény felekezeti testvéreink szívesen feledkeznek meg a mi magyarországi keletkezésű egyházunk történelmi szerepéről.

K. G.

Biblia olvasása közben

János III. r. 1—21.

Újjá kell születnünk víztől és szent lélektől, vagyis tisztán és ihletten; mert csak így juthatunk be az Isten országába. A születés a testnek születése és a földi élet a test élete, de a bennünk levő isteni lélek, az Atya legnagyobb ajándéka, kell hogy minket újra szüljön. Így születünk újra és így kell újjá születnünk. Mert azt mondhatjuk, amit tudunk és arról tehetünk bizonyosságot, amit látunk. Ha újjászületünk, akkor megismerhetjük az Isten, a mi Atyánk világát és arról beszélhetünk és beszélhetünk a mi Istenünkkel, aki minket felemel elesettségből, meggyógyít betegségünkből, bátorít a félelem és rettegés perceiben, ösztönöz és serkent a lahkadság és dermetség óráiban. Szárazlelkűségünk idején lelki szomjúságot ad ránk és az evangélium olvasásakor olyanokat látunk, amikről bizonyosságot téve élhetünk emberhez méltó, Isten előtt kedves életet. Higyjünk a földi dolgokban, hogy a kötelesség hű teljesítése és a munkás élet, az eskük megtartása és a hűség Isten és emberek iránt, főleg a hitves-társ és szülők iránt megtalálja még a szerencsétlen ember életében is a jutalmát. Azután higgyünk a

lelkiekben, mert akkor még arra is képesek vagyunk. Higyjük, hogy az Isten gondoz, szeret, oltalmaz és véd minket és hogy, ha Neki kedves életet élünk, részesít minket az örök élet örömeiben és vigaszában. Higyjünk — hiszen oly jó ebben hinni — abban az igazságban, hogy a krisztusi igazságok az égből jönnek és aki olyanokat hirdet és azok szellemében cselekszik, az igenis az Atya akaratából eslelekszik. Ezzel a hittel ajkunkon és szívünkben élhetünk bármily időben is harc és háborúk, nyomorúság és nyomorultság közepette és békés, nyugodt, megelégedett életet és nem veszítjük el lelkünket, ha testünk el is pusztul, megment az Istenben és a Ő fiában való hit. Törekedjünk lelki világosságra, gondoljunk arra, hogy Isten adta a hitet, de a tudást is Ő adta s azért adta mind a kettőt, hogy teljes harmóniában benne éljünk mind a kettővel. Ne féltsük a hitet a tudástól, mert az igaz tudás soha se fejlődhet az igaz hit rovására. Az Isten létében éppen a természetnek teljes tudással való áttekintése győz meg és az ember testének és természetének, szellemé-

nek és érzéseinek, gondolatainak és cselekedeteinek teljes áttekintése győz meg az örök élet létezéséről. Bármily tudással olvassuk is a szentírást a zsoltárok hangja felemel az égig, a profétai lelki magasztal arra készítet minket, hogy mi is emelkedjünk és az ember Jézus élete és tanítása még odavezet, hogy a test táplálása,

edzése, kifejlesztése, tökéletesítése közben a lelket is táplálni, edzeni, kifejlesztetni és tökéletesíteni kell, mert csak így tökéletesedhetünk és így születhetünk újjá, így fejlődhetünk krisztusi magaslatra. Így lehetünk és emelkedhetünk bünbánó publikánusból krisztusi magaslatra.

Ujvári László.

JELENTJÜK A GYÜLEKEZETNEK

Debrecenben augusztus hó 20-án d. e. 10 órakor *Gálos Sándor* polgári lelkész predikál.

Déaványán a régi tanítói lakás és imaház anyagának felhasználásával egy egyszoba és konyha bér-lakásból és egy a beszolgáló lelkészek részére szolgáló megszállóhely és lelkészi irodából álló ház épült. Az építkezési munkálatokat *Borsi János* egyházközségi gondnok vezette, aki ezt a tisztséget immár négy évizede viseli.

A Nőszövetség ezúton hívja fel tagjai és támogatói szíves figyelmét arra, hogy a Nőszövetségnek napról-napra mind több olyan problémája akad, melyet a háborús nehézségek között nem igen tud megoldani. A bombázások következtében mindentek elvesztett emberek fordulnak a Nőszövetséghez olyan kéréssel, hogy az számukra ruhát, cipőt, vagy más adományt juttasson. Kérjük a Nőszövetség munkájában eddig is résztvevő és minden kedves atyánkfiait, hogy a mind nehezebbé váló körülmények között nehéz helyzetben lévő testvéreink számára juttassanak ruha, cipő, vagy pénzbeli segítséget. Remélve, hogy kérésünk meghallgatásra talál, a jószívű adakozókra a mi egy Istenünk bőséges áldását kérjük.

Budai istentiszteleteinkre ismételtén felhívjuk híveink szíves figyelmét. Tekintettel arra, hogy az állandóan jelenkező légivesszélyek miatt híveink nagyobb távolságra nem szívesen hagyják el lakásukat egyházközségünk vezetősége Budán, két helyen is istentiszteletek tartását határozta volt el s ennek megfe-

lően minden hó első vasárnapján a XI. ker. Booskai-út 5. sz. alatti és minden hó harmadik vasárnapján a II. ker. Torockó-tér 1. sz. alatti református templomban — református testvéreink vendégszerete él élvezve — unitárius istentiszteleteket tartunk. Híveink egy része szorgalmasan keresi fel az istentiszteleteket. Minden kedves atyánkfia szíves figyelmét felhívjuk budai istentiszteleteinkre és kérjük, hogy atyánkfiai körében terjesztve a hírt, hozzáik el magukkal azokat is az istentiszteletekre, akik eddig még nem tudtak azokról, vagy valamilyen más oknál fogva még nem vettek azokon részt.

Az 1945. évi Unitárius Naptár szerkesztését a Dávid Ferenc Egylet választmánya újra *Ferencz József* debreceni lelkész, teol. m. tanárra bízta.

Egy beteg kórházban lévő testvéreink részére kér a Nőszövetség kedves atyánkfiaitól ruha adományt. Kér még pedig sürgősen egy pongyolát és női alsóneműt. Kérjük az adományok Nőszövetségünk (V., Koháry-u. 4.) címére való mielőbbi szíves elküldését.

Koháry utcai templomunk orgonájának építési munkálatai a befejezéshez közelednek. Rövidesen sor kerül a templomi karzat átépítésére is. Erre azért van szükség, mert az újjáépített orgona most már nem a karzat közepén, hanem annak két oldalán helyeztetik el és az eddigi lépcsőfeljárót középre kell helyeznünk. Az orgona két oldali elhelyezése folytán a nagy díszes ablak egészen láthatóvá válik és természetesen így több világosságot ad. Az

orgona építő cég most értesített arról, hogy az orgona gyári építési munkálatai befejezéshez közelednek s nemsokára a helyszínre szállítják azt.

Pecz Samuné született *Kerslinger* Lujza műegyetemi tanár, m. kir. udvari tanácsos özvegye július 31-én 78 éves korában elhunyt. Temetése augusztus hó 3-án volt. *Szent-Iványi Sándor* vezető lelkész szolgálata után helyezték nyugalomra a Kerepesi-úti temetőben lévő családi sírban. Az elhunyt atyánkfia néhai férje Pecz Samu egyetemi tanár építtette volt a Koháry utcai székházat és unitárius templomát min. egy 50 évvel ezelőtt. A mi egy Istenünk adjon az elhunytaknak csendes pihenést, emléküket szeretettel megőrizzük.

Orbán Nagy Józsefné született *diószadi Deák Sarolta* hosszas szenvedés után július 22-én elhunyt. Az elhunyt felesége volt buzgó és áldozatkész unitárius atyánkfianak *Orbán Nagy József* detektív felügyelőnek. Az elhunyt maga is nagyon szerette férje vallását és egyházát s egyházi célokra sok adományt juttatott el hozzánk. Az utóbbi időben súlyos és fájdalmas betegség megakadályozta abban, hogy egyháziársadalmi életünkben részt vegyen. Temetése a r. k. egyház szertartása szerint július 25-én volt a Kerepesi-úti temető halottas házából. A mi egy Istenünk adjon számára csendes pihenést, szeretteinek vigasztalást. Emlékét szeretettel megőrizzük.

P. Szentmártoni Kálmán tanügyi főtanácsos atyánkfia, a kolozsvári unitárius gimnázium tanára „Székely népmesék” címen eredeti szép székely népmeséket gyűjtött össze. A könyv a közeljövőben hagyja el a nyomdát.

Bombatámadások

miatt elmaradt istentiszteleteink helyett is látogassuk

budai

istentiszteleteinket

HÍVEINKRŐL—HÍVEINKNEK

Öreg, sokat tapasztalt lelkész-társam beszélte el ezt a történetet, érdemes meghallgatni.

Meleg őszi délután volt. Az öreg pap a vadszöllős tornácon sakkozott a kántorral békességesen. Egyszerre csak kopogtak az amúgy is nyitott tornác-ajtón. Jól öltözött, középkorú férfi nézett be tréfásan a vadszöllő poros levelei között.

— Se házigazda, se szívésség s kizárják a vendéget a házból? — szól be mókásan a levelek mögül.

— Házigazda is van, szívésség is akad, s az ajtó nyitva áll, Kovács uram, — invitálta befelé a lelkész.

Kovács úr belül került. Becsületes, derék ember volt Kovács uram, jó unitárius, presbiter is. Égett és buzgott vallásáért, egyházáért, meg is becsülte őt a lelkész nagyon. Csak épen úgy nevezett „könnyű” ember nem volt Kovács uram, olyan tudniillik, akivel könnyen „ki lehet jönni”. Kicsit heves volt a természete, — már amint az székely embereknél gyakori — hamar elvesztette a türelmét, ha úgy látta, hogy neki van igaza másokkal szemben. Így történt, hogy minden lelkessége mellett már kétszer is lemondott volt a presbiterségről véleménykülönbségek miatt, de mert hogy olyan igazán jó unitárius volt, a lelkész mindig újra megválasztatta. Most is nyomhatta valami nagyon a lelkét, mert a bevezető néhány mondat után, egyszer csak így támadott neki a lelkésznek.

— Szavamat félre ne értse, tiszteletes uram, sehogy se tudom megérteni, hogy miért vonakodik a Zöldség Értékesítő R. T. részvényeitől. Jól elolvastam a felhívást, sokkal többet jövedelmezne az egyházközségnek, ha ezekben a részvényekbe fektetné a pénzét, mint így, hogy a bankban tartja. Aztán meg minden zöldségünket felvásárolnák, nem kellene a falunak messzi földre elhurcolnia a terményeit, hogy pénzt kapjon érte. Ne haragudjék, ha azt mondom, az egyháznak rosszat akar az, aki nem csatlakozik ehhez a nagyszerű vállalatához.

A lelkész hallgatott egy ideig, aztán azt mondta:

— Tudja mit, Kovács atyánkfia. Amikor belépett, épen sakkoztunk a kántor úrral. Hadd fejezzük be a játékot, azután majd beszélgethetünk. Kovács úr is tud sakkozni, jöjjön, kibiceljen nekünk addig.

Kovács úr maga is lelkes sakkozó volt, szívesen belement hát a dologba. Odaült a két sakkozó mellé s érdeklődve nézte, hogy birkózik egymással a harminckét sakkfigura. Heves természetű ember létére azonban nem állhatta meg, hogy bele ne beszéljen a játékba.

— Ej, ej, tiszteletes uram, — fakadt ki türelmetlenül. — hát ezt bizony elnézte. Le kellett volna ütnie azt a lovat, hiszen itt volt az orra előtt és semmi sem védte.

A lelkész azonban csak mosolygott s azt felelte:

— Várjuk meg csak a végét.

Tovább folyt a játék s a tiszteletes lassan helyzeti fölénybe jutott. Végül is a kántor kénytelen volt föladni a játékot.

— Hogy a csodába csinálta ezt, tiszteletes uram, — csodálkozott a „kibic”. — Hiszen az előbb még vesztesre állt.

— Nem én, Kovács uram. Csak úgy látszott. Ha leütöttem volna azt a lovat, amelyért az előbb megpirongatott, akkor vesztettem volna el a játékot. Csel volt az egész, ravasz ember ám az én kántor barátom. Ha leütöm a lovat, amelyet nem véletlenül, hanem készakarva hagyott védetlenül, akkor pár lépésre bekapom a mattot. Így azonban megmenekültem, sőt én nyertem meg a játszmát. A sakokban az embernek mindig előre kell látnia a játék folyását néhány lépéssel. Aki csak az adott helyzetet látja meg, nem jó sakkozó.

— Úgy kell, hogy legyen, ahogy

mondja, tiszteletes uram, — ismerte be a „kibic”, — mert hiszen, lám, megnyerte a játszmát.

— Így van ez a Zöldség Értékesítővel is, higgye meg, Kovács atyánkfia — kezdte a lelkész a magyarázatot, de nem folytathatta, mert új vendég tünt fel a láthatáron, a jegyző.

— Na, lakat alatt van ám már az imposztor, — kiáltotta már messziről. — Az állomáson fogták el, szökés közben.

— Kit, kiről beszél, jegyző uram, — érdeklődött a kántor.

— Hát Bauerről, a Zöldség Értékesítő igazgatójáról. Kiderült, hogy a nagy garral beharangozott vállalkozás mögött nem volt igazi tőke. Szemfényvesztés volt az egész. Amikor már egy csomó pénzt összeszedett, Bauer meg akart lépni az egész kasszával. Jó, hogy idejében lefülelték az ipsét.

Csend volt egy ideig, végül is megszólalt Kovács.

— Hát ezt látta előre, tiszteletes uram.

— Ezt, — hagyta rá a lelkész. — Vagy legalább is valami hasonlót. Éreztem, hogy valami hamis dolog rejtőzik ennek a csupa jót ígérő, nagy hangú szervezkedésnek a mélyén. Azért nem akartam, hogy belerakjuk az egyházközség pénzét.

— Hát ami igaz, igaz, tiszteletes uram, — ismerte be Kovács. — Jól meglátta ezt is. De hogy a csodába látta meg ilyen jól? Igazán talál ide a mondás, hogy „ördöge volt, hogy így kitalálta”.

— Ördögöm volt, Kovács uram? Mondja inkább, hogy Istenem volt. — Igazította helyre a lelkész. — Hiszen maga a Szentírás nevel reá minket, hogy ne azt nézzük, ami az orrunk előtt van, hanem ami mögötte rejtőzik. „Mert a láthatók ideig valók, a láthatatlanok pedig örökkévalók”. Sz. I. S.

V á s á r o l j o n

bibliát, énekeskönyvet, könyvet

az iratmissziótól

BUDAPEST, V., KOHÁRY-U. 2—4. I. EM.

Nyitva vasárnap 10—11-ig.

Rendelésre utánvétellel is küldünk.

Úrvacsorát osztunk a Koháry-u. 4. sz. templomban szept. 24-én, d. a 9 és 11 órákor.

Ferenczy Istvánné atyánkfia 20 pengőt adományozott a bombakárosultaknak s azt a Nőszövetséghez fizette be. A mi egy Istenünk áldása legyen a jószívű adakozón.

Jancsi Mihály volt územtulajdonos július 14-én, hosszas szenvedés után, 75 éves korában elhunyt. Édesapja volt felejthetetlen emlékü lelkésztársunknak, dr. Iván László budapesti székesfővárosi vallástanárnak. Temetése a r. k. egyház szertartása szerint, július hó 17-én volt a Farkasréti temetőben. A mi egy Istenünk adjon számára csendes pihenést s szeretteinek vigasztalást.

A bombakárosultjaink részére szánt adományokat, miket a Nőszövetség juttat el a rászorultakhoz, kérjük Szent-Iványi Sándorné tiszteletes asszony címére (Koháry-u. 2—4.) küldeni. Különösen természetbeni (ruha és cipő) adományokra van szükség. Amennyiben pénzbeli adományt küld valaki, úgy a postautalvány, vagy csekklap hátán lévő, „az olvasó magánközleményei” elnevezésű rovatban kérjük feltüntetni, hogy az a Nőszövetség által a bombakárosultak részére küldetett.

Debreceni egyházközségünkben Istennek hála, a bombatámadásoknak unitárius áldozata nem volt. Egy néhány hitestvérünk szenvedett anyagi kárt.

Bihari egyházközségünk lelkésze és gondnoka egy szép beszámolót tartalmazó körlevelet küldött szét. Ebben visszapillant az egyházközség megalakulásáig s annak történetéről ad tájékoztatást, valamint az egyházközség mai kérdéseiről ad hírt.

Bencze Márton okleveles lelkész atyánkfiát, ki nem régen tett lelkészképesítő vizsgát s ki egy éven keresztül a budapesti Unitárius Misszióházban teljesített szolgálatot s így budapesti híveink egy része ismeri is, a Főtisztelendő Püspök úr július hó 1-től a budapesti Misszió Házhhoz h. lelkésszé nevezte ki. — Ugyanakkor azzal is megbízta, hogy a duna-tisztaközi szórványegyházközséghez tartozó dunapataji leányegyházközségben beszoigáljon s. lelkészi minőségben. Dunapatajon eddig Szolga Ferenc atyánkfia végezte ezt a munkát.

Július havi adományok nyugtázása:

Unitárius Értesítő részére: Héczel Endre 10 P, Székely Ferenc 90 P, Gesmay József 95 P, Nagy Ferencz Józsefné 10 P, Dombai Ernőné 50 P, Balázs Lászlóné 200 P, dr. Konoróth Gyuláné 17 P, összesen 472 P. — Egyházi túlkadásokra: Tyellermann Manó 10 P. — Unitárius Nőszövetség javára: Tyellermann Manó 5 P, Vargha Judith 50 P, Engel Györgyné 2 P, Péterfy Gyöngyvér 10 P, dr. László Sarolta 5 P, dr. Kaplayné Schey Marianna 1 P, összesen 73 P. — A Lelkészi Nyugdíj Alap javára: Schenk László Szívós Ottó emlékére 100 P. — A lelkészi könyvtár javára: Schenk László Szívós Ottó emlékére 100 P. — A Berde Bizottság javára: Bedő Ferenczné 5 P, Varga Istvánné 2 P, Unitárius Leányegylet 2 P, dr. Kaplay Imréné Schey Marianna 1 P, Pausperti Károly 4 P, dr. Péterfy Gyula 5 P, Péterffy Gyula 5 P, összesen 24 P.

Istentiszteleti sorrend szept. hónapban:

H O L	Melyik napon	Mely órában	Szolgálatot végezt
A) Templomokban:			
V., Koháry-u. 4.	3	d. e. 9	Barabás István
	R 10	d. u. 6	Szent-Iványi S.
		d. e. 9	Szent-Iványi S.
		d. u. 6	Barabás István
	17	d. e. 9	Kereki Gábor
		d. u. 6	Szolga Ferenc
	24	d. e. 9	Szent-Iványi S.
		d. e. 11	Barabás István
		d. u. 6	Szolga Ferenc
Unitárius Misszió Ház IX., Högyes-u. 3.			
	3	d. e. 10	dr. Csiki Gábor
	10	d. e. 10	dr. Csiki Gábor
	17	d. e. 10	dr. Csiki Gábor
	24	d. e. 10	dr. Csiki Gábor
B) Körzetekben:			
Ref. templ. XI., Bocskay-út 5.	3	d. e. 12	Kereki Gábor
Ref. templ. II., Torockó-tér 1.	17	d. e. 12	Szent-Iványi S.
C) Vidék:			
Dunapataj unit. templ.	3,17	d. e. 10 és d. u. 3	Bencze Márton
Kecskemét Evang. templ.	10	d. e. 11	Bencze Márton
Rákoskeresztúr Br. Kemény Zsl.-u. 25.	24	d. u. 3	Bencze Márton
Debrecen unit. templ.	3	d. e. 10	Husztai János
	24	d. e. 10	Ferencz József
Füzesgyarmat unit. templ.	d. e. 10	—	Ferencz József

Aláhúzott napokon úrvacsora osztás.

Felhívás. Ismételten felhívjuk híveink szíves figyelmét arra, hogy a lelkészi hivatalhoz csekken, vagy postautalványon beküldött összegek rendeltetését minden esetben feltüntetni szíveskedjenek, mert könnyen keletkeznek a félreértésekből származó hibás könyvelések. Amennyiben ugyanazon a csekken, vagy postautalványon több célra is küldenek adományt, úgy kérjük annak részletezését is. A lelkészi hivatal átveszi a Nőszövetség számára küldött adományokat is, s ha azon a rendeltetés fel van tüntetve, úgy illetékes helyre juttatja. Az egyházközség csekkszámának száma 30.400. Akár levélbeli, akár telefonon való kérésre is készséggel küld a lelkészi hivatal csekklapot. A lelkészi hivatal telefonszáma 317—529.

UNITÁRIUS ÉRTESSÍTŐ

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Koháry-utca 4. Telefon: 317—529. Csekkszám: 30.400

Felelős szerkesztő és kiadó: SZENT-IVÁNYI SÁNDOR.

Előfizetési díj egy évre 5 P. Megjelenik minden hó 15-én. A lap tulajdonosa a Budapesti Unitárius Egyházközség.

vargyasi Máté Ernő könyvnyomdája, Budapest, VIII., József-utca 41. szám. — Telefon: 139—259.